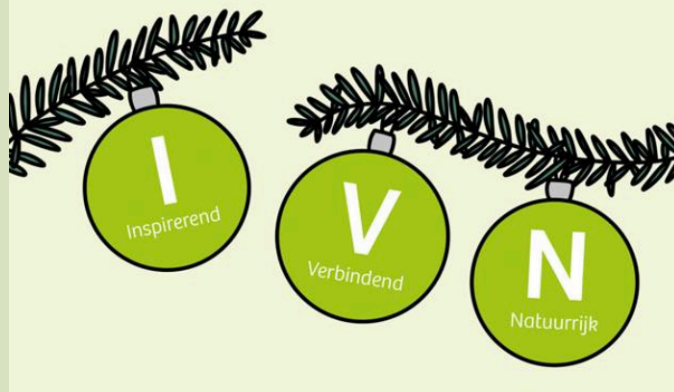


januari 2024

Het bestuur wenst iedereen

een groen **2024**



Agenda

Maandag 15 januari 2024, Lezing over raven



foto van de Raaf is van Annemarie Loof

De raaf is een bijzondere en mysterieuze vogel. Sommige mensen associëren de raaf met dood en verderf en anderen verbinden de vogel juist met geluk en voorspoed. Natuurorganisatie IVN-KNNV Assen heeft de voorzitter van de landelijke Ravenwerkgroep Nederland uitgenodigd voor een lezing. Op maandagavond 15 januari vertelt Hans de Vos Burchart over het leven van de raaf, hoe de vogel is verdwenen uit Nederland en hoe de herintroductie verlopen is. Wat zijn kenmerken en eigenschappen van raven, hoe herken je ze en waar leven ze? De Vos Burchart vertelt wat de Ravenwerkgroep doet om meer bekendheid te geven aan de raaf en deze te beschermen. Er is ook gelegenheid vragen te stellen en mooie verhalen en anekdotes over de raaf te delen.

- Agenda:** Lezing over raven
Datum: Maandag 15 januari om 19.30 uur
Locatie: Duurzaamheidscentrum, Bosrand 2, 9401 SL Assen
Aanmelden: activiteiten@ivnassen.nl
Kosten: Gratis voor leden IVN-KNNV Assen en € 5,00 voor niet-leden (contant of via pin)

Zaterdag 3 februari 2024, Snertwandeling



Ook in 2024 organiseren we natuurlijk weer een snertwandeling.

Deze keer gaan we naar het Siepelveen. Een prachtig natuurgebiedje bij Zeegse.

We komen door een zandverstuiving, heide en jeneverbes struwelen.

We passeren zelfs de grootste! (volgens google maps) jenerbes van West Europa.

En natuurlijk ronden we het prachtige watertje met de vele Gagel dat daar ligt.

Op veler verzoek wordt het een korte wandeling. Ergens tussen de 4 en 5 km.

En natuurlijk doen we rustig aan.

Wanneer:

Zaterdag 3 februari, we starten de wandeling om 10 uur.

Wat:

Wandeling van 4 à 5 km

Waar:

We starten voor het Fletcher hotel aan de Schipborgerweg Zeegse

Voor wie:

Leden van het IVN en KNNV en hun partners

Parkeren:

Voor het Fletcher hotel zijn veel parkeerplaatsen. Eventueel kan je parkeren langs de randen van de Brink in Zeegse

Carpoolen:

Verzamelen op de parkeerplaats tegenover de Bonte Wever Stadsbroek 17

We vertrekken daar om 9.30 uur.

Opgeven:

Uiterlijk maandag 29 januari bij:

Dick Vuijk: post@dickvuijk.nl

Geef ook even door of je vegetarisch (*gevulde groentensoep*) wilt eten ipv snert.

Vermeld ook of je rechtstreeks naar Zeegse rijdt of naar de Bonte Wever.

Als je naar de Bonte Wever komt geef dan ook even door of je met de auto komt en hoeveel mensen je kan meenemen.

Inlichtingen:

Jan Dekker: 0645317659 of jjmdekker@home.nl

Kosten:

Voor leden Euro 7,50, voor niet leden euro 12,50

Snert of vegetarische groentensoep:

Als je alleen voor de soep gaat kan dat natuurlijk ook.

We verwachten rond 12 uur aan tafel te gaan bij Grand Café Het Witte Huis Schipborgerweg 7 Zeegse

Save the date!

Vrijdag 26 maart 2024. Jaarvergadering IVN en KNNV

Op dinsdag 26 maart is de Jaarvergadering van IVN en KNNV om 19.30 uur in het Duurzaamheidscentrum in Assen. In het huishoudelijk gedeelte blikken we terug op de activiteiten in 2023 en het financieel jaarverslag. Het onderwerp van het thema deel is momenteel nog niet bekend. Zet de vergadering vast in je agenda!

Verslag Natuurwerkdag

Op zaterdag 4 november was de laatste tuinwerkdag van het seizoen in de DCA-tuin. Dit viel samen met de nationale Natuurwerkdag. Van Landschapsbeheer Drenthe hadden we diverse gereedschappen geleend om de grote klussen te kunnen doen en om voldoende gereedschap te hebben voor het aantal aanwezige vrijwilligers. Die dag was het gelukkig droog. Er zijn bomen gesnoeid, het pad van de rotstuin is schoongemaakt, de stengels met uitgebloeide en uitgezaaide zaaddozen geknipt en het teveel aan gras weggehaald. Het resultaat was een geschoonde tuin met stengels met nog mooie zaaddozen die nog vol zijn. Deze laten we staan voor de insecten en vogels. Bovendien zijn de zaaddozen zeer decoratief in de winter. Na de klus stond in de Bosrandzaal een heerlijke lunch klaar die de vrijwilligers zich goed lieten smaken. Na de lunch werd de film Queen of the Sun vertoond. Enkele leden zijn hier speciaal voor gekomen. Met het vertonen van de film werd het tuinseizoen afgesloten. Volgend jaar maart starten we in maart weer met NL-Doet, waarvoor je je nu al kunt opgeven. Aanmelden kan via [Onderhoud tuin Duurzaamheidscentrum | NLdoet](#). Graag zien we je volgend jaar!



Geke Kooistra

Verslag introductie cursus diersporen 12 en 16 december 2023

Hoe leuk en spannend is het om diersporen te kunnen lezen? Sporen zijn overal te vinden en ze vertellen allemaal hun eigen verhaal. Diersporenspecialist Aaldrik Pot zette de deelnemers aan de cursus alvast een beetje op het spoor.



In de lezing en tijdens de excursie op het Noordsche Veld wist hij veel te vertellen en te laten zien van wat je allemaal in de natuur kunt aflezen aan sporen die dieren achterlaten: voetafdrukken (prenten), poep, haren, wissels, veegboompjes, gallen, nesten, afgekloven kegels enzovoort.



Is de prent van een zoolganger, een teenganger of een hoefganger? Is de poep van een herkauwer? Hoe is de kegel van de fijnspaar afgegeten?

De cursus was snel volgeboekt en de deelnemers waren na afloop erg enthousiast: "wat is er veel te ontdekken onderweg, waar je anders aan voorbij loopt".



foto's; Frank Huisman en Birgitta Marijnissen

En verder.....

Het Drentse Landschap brengt de Kleine gids van het Asserbos uit



Eerste exemplaar voor wethouder Bert Jan ten Oever van de gemeente Assen

In het Duurzaamheidscentrum Assen heeft Sonja van der Meer, directeur/bestuurder van Het Drentse Landschap op 14 december 2023 het eerste exemplaar van de Kleine gids van het Asserbos overhandigd aan wethouder Bert Jan ten Oever van de gemeente Assen. De Kleine gids van het Asserbos is het eerste deel van de nieuwe Erfgoedreeks van Het Drentse Landschap: de Kleine gidsen van Het Drentse Landschap.

Het Drentse Landschap en de gemeente Assen zijn vijf jaar geleden een samenwerking aangegaan voor het beheer van de Asser natuurgebieden en de programmering en doorontwikkeling van het Duurzaamheidscentrum Assen. Een belangrijk onderdeel bij het

beheer van de Asser bossen en natuurgebieden is het actief betrekken van de Asser bevolking. Het eerste boekje in de Erfgoedreeks dat Het Drentse Landschap uitgeeft over het Asserbos sluit daar goed bij aan. Het is tot stand gekomen in samenwerking met de gemeente Assen.

De Kleine gids van het Asserbos is geschreven voor historicus en Asserbos-kenner Bertus Boivin, André Diepgrond van In Ontwerp heeft de vormgeving verzorgd. Het boekje is rijk geïllustreerd met o.a. vele historische foto's. De geschiedenis van het bos wordt uitgebreid beschreven, er staan wandelingen in en er is aandacht voor de flora en fauna van het unieke bos. De Kleine Gids van het Asserbos laat tevens zien wat de gemeente Assen en Het Drentse Landschap doen om het Asserbos een mooie toekomst te geven, daarbij is uiteraard ook aandacht voor het Duurzaamheidscentrum. Als extra'tje is een plattegrond van het Asserbos in een insteekhoes in het boekje bijgesloten.

De kleine gids van het Asserbos heeft een formaat van 15 x 15 cm, genaaid gebonden in papieren band, 128 bladzijde. Geheel fullcolour. Inclusief een losse plattegrond.

Het boekje is vanaf 15 december te koop voor € 9,50 in de [webwinkel van Het Drentse Landschap](#), diverse boekhandels in Assen, de Asser VVV-winkel en het Duurzaamheidscentrum.

Bijdrage van Luit Staghower

Onlangs was ik weer eens op Kampsheide en daar zeg ik een dode boom met enkele mycomyceten, beter bekend onder de foutieve benaming slijmzwammen. Reden voor mij om daarna de boom ruim een week lang bijna dagelijks te bezoeken. Naast o.a. het rossig buiskussentje zag ik ook een mooie cluster witte bolletjes. Helaas heb ik via Waarneming.nl niet kunnen achterhalen welke mycomyceet het is. Twee dagen later was de 'zwam' al aardig verkleurd en nog een dag later waren alle vruchtlichamen bruin. Ongetwijfeld zijn intussen de sporangia (sporendoosjes) opengebarsten en hebben de sporen zich verspreid.



Uiteraard keek ik verder dan deze ene boom en dan blijkt dat er ook in december echt nog wel interessante onderwerpen zijn te vinden. Op een kleine stobbe ontdekte ik een verzameling licht gekleurde bolletjes die aan gele draadjes hangen. Het is een kalknetje, maar het geslacht *Physarum* telt 37 verschillende soorten. Het belangrijkste kenmerk is de aanwezigheid van kalkafzettingen. Voor een zekere determinatie is microscopisch onderzoek nodig, maar waarschijnlijk is dit het troskalknetje. Het troskalknetje koloniseert de schors of het dode hout van loof- en naaldbomen. Liever dan dood hout zelf heeft het een voorkeur voor de gele korstzwam en het gewoon elfenbankje. De vruchtlichamen worden gevormd tussen september en april, behalve als het vriest. Ze vormen talrijke druifvormige trossen. De "druiven" zijn aanvankelijk oranje van kleur. In een later stadium worden ze leigrijs, dan wel blauw tot blauwgrijs. Drie dagen nadat ik het kalknetje ontdekte waren de vruchtlichamen al mooi verkleurd. Het troskalknetje is een in ons land algemeen voorkomende soort.



Peelo in het groen.

Het was in november nat nat en nog eens nat. Voor de natuur goed om weer reserves aan te leggen voor drogere tijden die er ook weer komen.

Van mooie waarnemingen deze maand is er niet veel van gekomen, niet dat het weer te nat was maar er was weinig te zien voor mij.

De bomen en struiken lieten toch nog snel hun blad vallen en mooie herfstkleuren waren soms maar kort te zien. Het wordt dus weer doorzichtig op de geluidswal rond Peelo.

De fruitbomen in de boomgaard stonden met de voeten in het water hopelijk gaat het goed en hebben ze er niet te veel van te lijden. Als bomen en struiken te lang met de voeten in het water staan kan het wortel gestel afsterven door zuurstofgebrek in de bodem.

Planten liet nog een enkele bloem zien, zelf de winter bloeiers hadden last van de vele regen om de bloemen mooi te houden. Ik kwam nog wel een rare vervorming op gewoon timoteegras tegen het bleek gewone grasaarmijt te zijn deze mijt zorgt voor vele rare vergroeiingen op de grasaar.

De insecten waren voor de regen en kou alweer weggekropen, maar als de zon zich toch nog even liet zien zag je direct muggen vaak dansmuggen die maar op en neer blijven dansen.

Op een zon beschenen boomstam zaten nog een paar schorsvliegen te zonnen.

De kleine wintervlinder was op vele bomen nog overal te vinden, Wel zag ik nog de laatste egels rondscharrelen en de steenmarter zie je ook weer regelmatig over de straten rondrennen.



grasaarmijt



schorsvlieg

Voor sommige paddenstoelen was het deze maand de juiste tijd om boven de grond te komen, zoals de nevelzwam, vliegenschwam, russula's in diverse soorten, gewoon eekhoortjesbrood, gele trilzwam aan eikentakken, Op vele plaatsen zoals aan bomen, stenen, houtwerk en gewoon op de grond kun je nu mooie korstmossen tegenkomen.

Groeten **Johan Scheeres**



Groot dooiermos



Kleine wintervlinder



Gewoon schildmos

EINDE NIEUWSBRIEF

Kopij voor de volgende Nieuwsbrief vóór 26 januari 2024 sturen naar:

nieuwsbriefivn-knnv@ivnassen.nl



KNNV afd. Assen
Secr. Henk Blouw
secr_assen@assen.knnv.nl

IVN Assen
Secr. Herman Spoelstra
secretaris@ivnassen.nl

redactie
Theo de Grijs

Antivries beschermt winterjuffers tegen strenge vorst

■ Alle andere libellen overwinteren als ei of larve

Libellen in de winter? Ja, het zijn er maar twee, maar toch. Niet voor niets worden ze winterjuffers genoemd, de vrij zeldzame Noordse winterjuffer en de bruine winterjuffer.

HERO MOORLAG

De Noordse winterjuffer staat op de Rode Lijst van bedreigde dieren. De bruine winterjuffer is vrij algemeen. Ze overwinteren als imago (volwassen dier) zelfs bij -15 graden Celsius. Dat is afwijkend, want alle andere libellen overwinteren als ei of larve. Naar gelang de waterkwaliteit en het voedselaanbod blijven de larven lang onder water. Een larve van de grote keizerlibel kan vier jaar onder water leven.

Alle larven zijn enorme rovers. Met hun vangmasker pakken ze prooientot de grootte van jonge vissen. Uiteindelijk kruipt een larve in zijn eindstadium langs een plantengestel uit het water, scheurt aan de rugzijde open en de libel sluipt uit. Na het opdrogen van de vleugels vliegt hij weg om te gaan jagen op insecten en om een partner te zoeken

voor de paring. De meeste libellen leven niet langer dan zes tot acht weken. Bij winterjuffers verloopt de ontwikkeling anders.

De foto van de berijpte Noordse winterjuffer is in februari genomen achter het gebouw van de WMD tegenover het Sultansmeer ten noorden van Oosteinde. Hij hangt aan een pitrusstengel en lijkt bevroren. Inwendig zorgt een antivries ervoor dat de juffer niet bevroert. Als de temperatuur boven de 12 graden komt, ontwaakt hij, schudt dauwdruppels van de vleugels en vliegt weg om te gaan jagen op mini-vliegies tussen pitrus en heide. In de loop van april zoekt hij een partner om te paren. De eitjes worden in mei afgezet op drijvende half verrotte stengels van lisdodde of riet. Dat gebeurt in tandemvlucht.

De foto van bruine winterjuffers op de vijver tegenover het Struinhuis in het Steenbergerpark laat dat



Tandem van bruine winterjuffers met eiafzet. FOTO HERO MOORLAG

zien. Het mannetje houdt het vrouwtje stevig vast in de nek tijdens de eiafzet. Met haar legboort boort het vrouwtje een gaatje in de half verrotte stengel en legt daarin een eitje. Dat doet ze steeds weer. Uiteindelijk vliegen beide juffers weg en gaan zwerven, want ze zijn niet meer afhankelijk van water. Ze sterven na enkele weken. De larven uit de eitjes groeien snel. In juli verschijnt een nieuwe generatie met een top in augustus. Ze vliegen tot november en gaan overwinteren. Deze cyclus laat zien dat winterjuffers het langst leven van alle libellen.

Slechts drie centimeter

Echte libellen als glazenmakers en heidelibellen kunnen hun vleugels nooit meer samenvouwen. Ze zonnen met wijd gespreide vleugels. Juffers vouwen hun vleugels samen op de rug. Winterjuffers vouwen hun vleugels altijd samen aan één kant van het lichaam. Dat is een typisch kenmerk van deze juffers. In augustus op de heide van de Boerenveen-

sche Plassen jagende winterjuffers zijn moeilijk te herkennen. Ze zijn slechts drie centimeter en tussen struikheide vallen ze door hun

schutkleur nauwelijks op.

Ze worden wel vliegend strootje genoemd. Je moet even wachten tot ze ergens gaan zitten. Dan is het moeilijk een goede macro te maken. Dat lukte beter met de bruine winterjuffer op een tak aan de zuidrand van het Kremboongbos. Mooi dat deze winterjuffer de vleugels rechts van het lichaam heeft opgevouwen, waardoor je het hele dier goed kan zien. Inmiddels zijn beide winterjuffers naar een plek verhuisd waar ze kunnen overwinteren. Ze hangen aan struikheide of aan pijpenstro. Vorst of sneeuw deert ze niet. In het voorjaar van 2024 ontwaken ze weer bij een temperatuur boven de 12 graden.

16 december is er een excursie onder leiding van libellenkenner René Manger op zoek naar overwinterende Noordse winterjuffers. Om 14.00 uur vanaf Boerhoorn in Zuidwolde, Oosterweg 14. Opgeven kan via: www.vlinderstichting.nl/40-jaar-vlinderstichting/jubileum-activiteiten/december-drenthe



Bruine winterjuffer bij het Kremboongbos. FOTO HERO MOORLAG



Berijpte Noordse winterjuffer op een pitrusstengel. FOTO HERO MOORLAG

Bosbessen in soorten en maten in heide Ruinen

HANS KRUK

Tijdens een flora en fauna inventarisatie op het Bovenveen in boswachterij Ruinen valt mijn oog op een mooie ovale donkergroene open plek in de heide. Dichterbij gekomen glanzen er honderden helderrode bessen in het groen. Een grote vlakte van rode bosbes ligt voor mij te schitteren in de herfstzon! Wie kent ze niet, bosbessen!

Het roept direct herinneringen op uit een ver verleden. In mijn jeugd bracht ik vele vakanties door bij mijn grootouders op de Veluwe. Tijdens warme zomerdagen gingen wij de bossen in om bosbessen plukken, om daar overheerlijke donkerblauwe bosbessenjam van te maken. Dit waren blauwe bosbessen.

In de herfstvakantie trokken wij eropuit om vossenbessen te plukken, rode bosbes. Waar de blauwe



Rode bosbes, vossenbes, in boswachterij Ruinen. FOTO HANS KRUK

bosbes een zoete zomerse smaak geeft, krijg je van vossenbessen een fris-zure, helderrode jam. Heerlijk

op pannenkoeken of beschuitje.

Deze twee bosbessensoorten zijn dus de blauwe bosbes (Vaccinium

myrtillus) en de rode bosbes (Vaccinium vitis-idaea) ofwel de vossenbes. Beide soorten komen voor op droge zure zandgronden in vooral oudere bossen.

In Drenthe overlappen de verspreidingsgebieden elkaar grotendeels. In boswachterij Ruinen komt de blauwe bosbes vooral voor in oudere bossen, de vossenbes groeit op sommige plekken aan de rand van heidevelden.

Een belangrijk verschil tussen beide soorten zie je vooral in deze tijd van het jaar: de blauwe bosbes verliest in de herfst zijn blad en blijven de lichtgroene stengels kaal achter. De vossenbes is wintergroen.

Meerdere soorten

Di: zijn de twee bekendste soorten uit het geslacht Vaccinium, bosbes. De veenbes, de cranberry en de trosbosbes horen ook tot deze groep. De veenbes is klein en tenger en groeit

meestal in zure duinvalleien en op veenmosbulten in hoogveenlandschappen. De cranberry kennen wij van Terschelling, waar de soort in de negentiende eeuw per ongeluk terechtkwam toen na een schipbreuk een vat met deze bessen in de duinen achterbleef.

Door onder andere vogels verspreiden de bessen zich spontaan over het eiland. De bessen worden massaal geplukt en vormen een belangrijk Terschellings exportproduct. Weer een andere soort in dit geslacht is de trosbosbes. Deze reus onder de bosbessen kan met gemak drie meter hoog worden. Hij is afkomstig uit Noord-Amerika en wordt in Drenthe op grote schaal geteeld als blauwe bes. Naast de smaak is er nog één verschil tussen de trosbosbes en de blauwe bosbes: de trosbosbes is van binnen kleurloos, de blauwe bosbes niet en dat zie je als je hem eet!